

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ
ՆԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՆԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.
ՆԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԴԵՊԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

[ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱԽԱԼՄԱՐԱՆ]

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԴԵՊԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

(գիտաժողովի նյութեր)

ԵՐԵՎԱՆ

ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

2016

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ASU THE MELIKIAN CENTER:
Russian, Eurasian & East European Studies
ARIZONA STATE UNIVERSITY

ՀՏԴ 316.346.2:323:06

ԳՄԴ 60.5+66.3

Գ 440

This publication is made possible by the generous support of the American People through the United States Agency for International Development (USAID). The contents of this study/report are the sole responsibility of the authors (or name of organization) and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government

Սույն հրատարակությունը ստեղծվել է Ամերիկայի ժողովրդի աջակցությամբ՝ ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության միջոցով: Այստեղ արտահայտված տեսակետները /կամ նյութի բովանդակությունը/ միմիայն հեղինակներին են և պարտադիր չէ, որ արտահայտեն ԱՄՆ ՄԶԳ կամ ԱՄՆ կառավարության տեսակետները:

**Տպագրությունը երաշխավորվել է
ԵՊՀ սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի
Գիրառական սոցիոլոգիայի ամբիոնի կողմից**

Գլխ. խմբագիր՝ Գոհար Շահնազարյան

Խմբ. կազմ.՝ Արթուր Աթանեսյան, Վիկտոր Աղաջանյան, Սինարա Նավոյան,

Սիրան Հովհաննիսյան

Գ 440 Գենդերային հիմնախնդիրները ժամանակակից Հայաստանում. հետազոտություն-
նից դեպի քաղաքականություն (*գիտաժողովի նյութեր*), -Եր., ԵՊՀ հրատ., 2016,
312 էջ:

*Գենդերային հետազոտությունների և առաջնորդության ԵՊՀ կենտրոնը (ԳՀԱԿ) իրականաց-
նում է հետազոտական, կրթական լայնածավալ գործառնություններ և հայաստանյան բարձրագույն
ուսումնական հաստատությունների, տեղական հասարակական և միջազգային կազմակեր-
պությունների հետ համատեղ աջակցում է կանանց մասնագիտական առաջխաղացմանը:
ԳՀԱԿ նպատակն է բարձրացնել հայ հասարակությունում գենդերային հիմնախնդիրների
վերաբերյալ տեղեկացվածությունը, ուսանողներին ապահովել կանանց և գենդերային ուսում-
նասիրությունների վերաբերյալ կատարելագործված դասընթացներով, կազմակերպել կարիե-
րայի զարգացմանը նպաստող սեմինարներ և դասընթացներ, զարգացնել գենդերային հիմնա-
խնդիրների շուրջ հանրային քննարկումները և որպես հետազոտական կենտրոն՝ ծառայել
գենդերային հավասարության ու կանանց առաջնորդության հիմնախնդիրներին վերաբերող
հետազոտությունների ու պետական քաղաքականության առաջխաղացմանը:*

ՀՏԴ 316.346.2:323:06

ԳՄԴ 60.5+66.3

ISBN 978-5-8084-2057-1

© ԵՊՀ հրատ., 2016

© Կազմողի համար, 2016

**ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾՐԱՏԻՊԵՐԻ ՎԵՐԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ԵԼՈՒՅԹՆԵՐՈՒՄ
(ԿԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ՈՉ ՖՈՐՄԱԼ ԵԼՈՒՅԹՆԵՐԻ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)**

ԱՆՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Գենդերային կարծրատիպերի շրջանառությունը քաղաքական ու հասարակական դիսկուրսում ավելի կենսունակ է դարձնում այդ կարծրատիպերը՝ վերարտադրելով դրանք: Ուշագրավ է, որ Հայաստանում գենդերային կարծրատիպերը շրջանառվում են ոչ միայն տղամարդ, այլ նաև կին քաղաքական գործիչների կողմից: Հետազոտության ընթացքում տեքստային վերլուծության են ենթարկվել Հայաստանի ժամանակակից կին քաղաքական գործիչների, մասնավորապես օրենսդիր ու գործադիր իշխանության մաս կազմող կանանց ոչ պաշտոնական ելույթները, հարցազրույցները:

Որպես հետազոտության առարկա են ընտրվել հայաստանյան հեռուստատեսության մի քանի հաղորդումներ, այդ թվում՝

- «Ապոլիտիկա» («Երկիր մեդիա» հեռուստաընկերություն),
- «Համով գրույց» («Հ2» հեռուստաընկերություն),
- «Ճակատագրով՝ կին» (Հանրային («Հ1») հեռուստաընկերություն),
- «Մեկ օր» («Ազատություն» ռադիոկայան):

Նշված հաղորդաչարերի ընտրությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ վերոհիշյալներն ունեն մտերմության որոշակի շղարշ, թույլ են տալիս հաղորդաչարերի հյուրերին խոսել անձնական կյանքից՝ գործածելով ոչ պաշտոնական լեզու:

ու բառապաշար: Բացի այդ՝ հաղորդաշարերի հաղորդավարները, լինելով կին, հաճախ գենդերային կարծրատիպեր պարունակող հարցեր են ուղղում իրենց հյուրերին, և այս հանգամանքը թույլ է տվել մեզ՝ որպես հետազոտողի ուսումնասիրել ոչ միայն կին քաղաքական գործիչների սեփական տեսակետները՝ կինտղամարդ փոխհարաբերությունների, կանանց ու տղամարդկանց իրավահավասարության և խնդիրների հետ կապված, այլև դիտարկել, թե ինչպես են նրանք արձագանքում, պատասխանում, համաձայնում կամ ընդդիմանում հաղորդավարների կարծրատիպային այդ մոտեցումներին:

Եվ, ի վերջո, վերոնշյալ հաղորդումների ընթացքում կին քաղաքական գործիչների արտահայտած մտքերն ու տեսակետները, հաճախ մնալով լուսանցքում, դիտարկվելով որպես երկրորդական նշանակության իրողություններ, իրականում ավելի շատ տեղեկատվություն են տալիս նրանց գաղափարների մասին, քան նրանց ելույթները Ազգային ժողովում, կառավարության նիստերում կամ մամլո ասուլիսներում:

Բախտինյան փիլիսոփայական դպրոցի տեսություններից մեկի համաձայն՝ երկրորդականն ու լուսանցքայինը հաճախ ավելի առանցքային տեղեկությունների կրող են դառնում: Ըստ Բախտինի՝ ոչ պաշտոնական, ավելի մտերմիկ գրույցի ժանրի շնորհիվ խոսողը, հավատարիմ իր սկզբունքներին, մտքերն արտահայտում է առավելապես բաց ու անկեղծ ձևով¹:

Հետազոտության հիմքում ընկած է նաև ֆեմինիստական հայտնի կարգախոսի տեսությունը, ըստ որի՝ «չես կարող լինել

¹ **М. М. Бахтин**, Проблема речевых жанров, собр. соч.: Русские словари, т. 5 (работы 1940-1960 гг.), М., 1996, стр. 159-206.

այն, ինչ չես տեսնում»²: Նշված տեսության համաձայն, եթե կանանց, որոնք ընդգրկված են հասարակական-քաղաքական ոլորտում, քիչ են անդրադառնում, կամ զանգվածային լրատվամիջոցները, հատկապես հեռուստատեսությունը՝ որպես ամենատարածված հեռահաղորդակցության միջոց, առհասարակ չեն անդրադառնում, ապա ավելի քիչ է հավանականությունը, որ երիտասարդ կանանց շրջանում մեծ թիվ կկազմեն նրանք, ովքեր նույնպես ուզում են ընդգրկվել այդ ոլորտներում:

Տվյալ հետազոտության շրջանակներում մենք զարգացրել ենք այս տեսությունը և որպես նրա հավելում՝ առաջ ենք քաշում այն ենթադրությունը, որ եթե հեռուստատեսությամբ ու ՋԼՄ-ների այլ միջոցներով չեն ցուցադրում, լուսաբանում կանանց հիմնախնդիրներով մտահոգ կին քաղաքական գործիչների, ապա քիչ է հավանականությունը, որ այդպիսի ձգտումներով երիտասարդ կանայք ապագայում իրենց կտեսնեն քաղաքական ոլորտում:

Հետազոտության շրջանակներում ուսումնասիրված հաղորդումները ցույց են տալիս, որ հայաստանյան ներկա կին քաղաքական գործիչները մեծ մասամբ վերարտադրում են հասարակության մեջ առկա գենդերային կարծրատիպերը: Ավելին, նրանք հաճախ ջանքեր են թափում՝ ցույց տալու, ապացուցելու, որ համապատասխանում են այդ կարծրատիպերին:

Հայաստանյան հասարակության մեջ առկա գենդերային կարծրատիպերից մեկն այն է, որ «տղամարդ քաղաքական գործիչների առջև չի դրվում աշխատանքին զուգահեռ տնային գործերով անթերի զբաղվելու պահանջ», այնինչ կանանց դեպքում «ընտանեկան գործերը աշխատանքին չստորադասելու հավաս-

² <http://perribirney.wordpress.com/2010/09/27/marie-c-wilson-and-the-white-house-project-add-women-change-everything/> (12.05.2014)

տումը դրվում է վերջինով զբաղվելու իրավունքը վաստակելու հիմքում»³ :

Հետազոտության ընթացքում ուսումնասիրված գրեթե բոլոր հաղորդումների ժամանակ կին քաղաքական գործիչները ջանում էին ապացուցել, որ վաստակել են քաղաքականությամբ զբաղվելու իրավունքը, քանի որ դրան գուգահեռ շարունակում են կատարյալ կերպով իրականացնել իրենց ընտանեկան պարտականությունները: Այս պարտականությունները նրանց կողմից ներկայացվում են կանացիության համատեքստում՝ նույնականացնելով տնային գործերի պատշաճ կատարումն ու կանացիության իրենց պատկերացումները:

Հետազոտված հաղորդումների ամենավառ ընդգծված գիծն այն է, որ հաղորդաշարերի կին հերոսները ջանում են ընդգծել իրենց կանացիությունը: Իհարկե, դրան նպաստում են նաև կարծրատիպային այնպիսի հարցեր, ինչպես՝

- «ինչպե՞ս է Ձեզ հաջողվում լինել քաղաքականության մեջ ու կին մնալ»,
- «կին լինելը Ձեզ չի՞ խանգարում զբաղվել քաղաքականությամբ»:

Նշված հարցերին ի պատասխան՝ կանայք, որպես կանոն, փորձում են ապացուցել, որ, ի հեճուկս այն հանգամանքի, որ նրանք քաղաքական գործիչներ են, շարունակում են կին մնալ, լինել՝ պահպանելով իրենց կանացիությունը: Եվ այս համատեքստում բացահայտվում են նրանց պատկերացումները կանացիության մասին:

³ Գ. Ղազարյան, Կանանց կողմից քաղաքական իրավունքների իրացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում, <http://shahkhatun.am/index.php?lang=arm&category=4&id=1042> (20.05.2014):

Քաղաքական բարձր դիրք զբաղեցնող կանանց համար կանացիությունը ասոցացվում է տնայնակեցության, տնային գործերի ու հոգսերի հետ: Պատահական չէ, որ նրանցից մեկը բացահայտորեն ընդգծում է, որ թեև ինքը պատգամավոր է, բայց երբ տուն է վերադառնում, տան ավսենները ինքն է լվանում, առհասարակ անում է գրեթե բոլոր տնային գործերը, օրինակ՝ սեղան է զգում, հավաքում, տոն օրերին տոլմա պատրաստում⁴:

Մյուս քաղաքական գործիչն էլ իր «կանացիությունն» ընդգծելու համար պատմում էր, թե տանը որքան շատ են իր հոգսերը՝ ճաշ եփել, արդուկել, հավաքել ու մաքրել մեծ ընտանիքի բոլոր անդամների հետևից, և որ, ի հեճուկս այս ամենի, նա կարողանում է դրանք ավարտին հասցնել մինչև աշխատանքի գնալը հաճախ գիշերները չքնելու կամ ընդամենը մի քանի ժամ քնելու շնորհիվ⁵:

Մի այլ քաղաքական գործիչ էլ իր մորն է ներկայացնում որպես կանացիության, խելացի կանացիության մարմնացում. «Հորս հզորությունը նաև նրանում է, որ մորս է ընտրել՝ որպես իրեն կողակից, որովհետև մայրս շատ խելացի կին էր և ընտանիքի ողջ հոգսը վերցրել էր իր վրա, և մայրս արել էր ամեն ինչ, որ հայրս իրեն ազատ զգա կյանքում, կարողանա ծառայել իր ժողովրդին»⁶:

Կին քաղաքական գործիչներն էլ համոզված են, որ իրենք պիտի ջանք թափեն՝ քաղաքականությամբ զբաղվելու իրավուն-

⁴ «Համով գրույց Նաիրա Կարապետյանի հետ», <http://www.youtube.com/watch?v=PTlkrn4tI> (21.05.2014):

⁵ «Մեկ օր Զարուհի Փոստանջյանի հետ», «Ազատություն» ռադիոկայան, <http://www.youtube.com/watch?v=s49BvBbuHFI> (10.05.2014):

⁶ «Ճակատագրով կին» Հրանուշ Հակոբյան, <http://www.youtube.com/watch?v=jGz1FmZgYF4> (28.05.2014):

քը վաստակելու համար. «Քաղաքականության մեջ կինը պիտի նվաճի այդ դերը: Դա ամեննին չի նշանակում հակասություն իր աստվածաշնչյան դերի, սկզբնական դերի, ընտանեկան դերի, մայրության և այլնի հետ»⁷ :

Իրենց ընտանիքների մասին պատմելիս կին քաղաքական գործիչներից ումանք անդրադառնում են նաև ընտանիքներում առկա գենդերային խտրականությանը, բայց դրանք ներկայացնում են հայկականության, ավանդականության լույսի ներքո՝ ինչ-որ իմաստով նաև դրական նրբերանգներ հաղորդելով: Անգամ այն դեպքում, երբ իրենք են եղել գենդերային խտրականության զոհը, նրանք պատմում են խտրական վերաբերմունքի, նաև բռնության մասին՝ առանց դատապարտելու նշված իրողությունները և դրանք ներկայացնելով որպես սովորական ու նորմալ երևույթներ:

«Մեր ընտանիքում՝ հայկական ընտանիքում, կար ընդգծված սեր, ամեն ինչ թույլ տալ կար տղային: Եղբայրս արտոնյալ էր մեր չորսի մեջ: Եղբայրս չարաճճի էր փոքր տարիքում, ինձ շատ էր ծեծում փոքր ժամանակ: Ես շատ ակտիվ էի դպրոցում, ու ինքը կարծում էր, որ ես ավելի լավ է տանը մնամ»⁸:

Իր կյանքի այս դրվագը քաղաքական գործիչը պատմում է՝ առանց հիշատակելու իր վերաբերմունքն այս ամենին, առանց պատմելու իր ենթադրյալ ընդվզման, անհամաձայնության մասին: Իսկ ընդվզում, անշուշտ, եղել է, որովհետև այսօր նա բարձրաստիճան քաղաքական գործիչ է, նշանակում է՝ չի ենթարկվել եղբոր հորդորներին ու չի մնացել տանը, փոխարենը շարունակել է

⁷ «Ապոլիտիկա», Արփինե Հովհաննիսյան, <http://www.youtube.com/watch?v=O308IZHbxY> (01.06.2014):

⁸ «Ճակատագրով կին» Հրանուշ Հակոբյան, <http://www.youtube.com/watch?v=jGz1FmZgYF4> (28.05.2014):

ակտիվ գործունեություն ծավալել դպրոցում, համալսարանում, հետո էլ հասարակական ու քաղաքական ոլորտում: Քաղաքական գործիչը, սակայն, լուր է դրա մասին՝ իր կանացիության համբավին վնաս չհասցնելու համար:

Կանանց հետ զրույցներում հաճախ ընդգծվում է նաև այն կարծրատիպը, որ կանայք հազվադեպ են օժտված լինում և՛ գեղեցկությամբ, և՛ խելքով միաժամանակ, և որ հասարակության ընդունված չափանիշներով գեղեցիկ համարվող կինը դժվար թե ուզենա քաղաքականությամբ զբաղվել: Այս կարծրատիպը ևս վերարտադրվում է կին քաղաքական գործիչների կողմից: Ժամանակակից հայաստանյան չափանիշներով գրավիչ արտաքինով օժտված, մասնագիտությամբ իրավաբան քաղաքական գործիչներից մեկին լրագրողը հարցնում է. «Այս արտաքինով ինչո՞ւ ընտրեցիք իրավաբանի մասնագիտությունը»: Առաջին հայացքից անհերթեթ թվացող այս հարցը հասարակության մեջ տարածված ու խորը արմատներ ունեցող կարծրատիպի վերարտադրությունն է: Գեղեցիկ կինը, գրավիչ արտաքին ունեցող կինը պիտի ընտրեր մասնագիտություն, զբաղմունք, որտեղ գլխավոր ռեսուրս կհամարվեր իր արտաքինը, ոչ թե խելքը: Կարծրատիպային այս հարցին կին քաղաքական գործիչը նույնպիսի կարծրատիպային պատասխան է տալիս. «Բուհ ընդունվելիս ես իմ գեղեցկության լիարժեք գիտակցումը չունեի»⁹:

Կին քաղաքական գործիչների հարցազրույցներում հանդիպող մյուս ամենատարածված գենդերային կարծրատիպը մարդկային դրական հատկանիշներին արական, իսկ բացասական հատկանիշներին կանացի նրբերանգներ տալն է. «Տղամարդը

⁹ «Ապոլիտիկա», Արփինե Հովհաննիսյան, <http://www.youtube.com/watch?v=O308IZHbxY> (01.06.2014):

պիտի մեծահոգի լինի, դա, թերևս, նրա կարևորագույն առանձնահատկություններից մեկն է...: Երբ տղամարդիկ սկսում են բամբասել, նրանք կորցնում են իրենց նախասկզբնական նշանակությունը՝ լինել ուժեղ և լինել հենարան կնոջ համար: Այս պարագայում է, որ դա նրանց պակաս է սագում»¹⁰:

Տղամարդկանց վերագրելով դրական, գովելի արժանիքներ՝ միաժամանակ հաճախ ընդգծվում է կանանց պակաս ռացիոնալ, երբեմն անգամ իռացիոնալ լինելը, քաղաքական որոշակի պարտականություններ կատարելու անկարողությունը. «Կանացի առանձնահատկությունները, զգացական բարձր մակարդակը, որոշումների դաշտում իռացիոնալ մոտեցումները..., այո՛, պետք է ընդունենք, որ զինված ուժեր և այլն, եղպիսի պաշտոններում կինը (գոնե այս պահի դրությամբ ես խիզախություն չեի ունենա սսելու), որ կարող էր իր ասելիքն ունենալ»¹¹:

Ստացվում է, որ զգացականությունն ու իռացիոնալությունը համարվում են կանացի հատկանիշներ ու վերագրվում են բոլոր կանանց՝ նրանց համար խոչընդոտ դառնալով ուժային կառույցների ղեկավար պաշտոններ գրավելու ճանապարհին: Բայց այստեղ հարց է առաջանում. եթե իռացիոնալությունն ու զգացականությունը քաղաքական գործիչը, իսկապես, բոլոր կանանց հատուկ բնութագրիչ է համարում, ապա ինչպե՞ս է ինքը կատարում իր քաղաքական պարտականությունները: Արդյո՞ք զգացականությունն ու իռացիոնալությունը չեն խանգարում կին պատգամավորին օբյեկտիվ ու հանրային շահին ծառայող որոշումներ կայացնել, օրինագծեր մշակել, մասնակցել Ազգային ժողովի նիստերին, հարցեր բարձրացնել ու հարցերին ադեկվատ պատաս-

¹⁰ «Ապոլիտիկա», Արփինե Հովհաննիսյան, <http://www.youtube.com/watch?v=O308IZHbxY> (01.06.2014):

¹¹ Նույն տեղում:

խաններ տալ: Մի՞թե միայն զինված ուժերում է ռացիոնալությունն ու սթափ մտածելու կարողությունը գնահատվում: Իսկ կրթական ու առողջապահական ոլորտները, օրինակ, որտեղ համեմատաբար շատ են կանայք, հանդուրժում են իռացիոնալություն ու զգացականություն:

Կին քաղաքական գործիչները նաև չեն վարանում իրենց ակնհայտ սուբյեկտիվ վերաբերմունքը ցույց տալ տղամարդ քաղաքական գործիչների հանդեպ: Տղամարդկային համարելով բոլոր վեհ ու նվիրական մարդկային հատկանիշները՝ նրանք գովաբանում ու փառաբանում են տղամարդկանց՝ որպես կանանցից շատ ավելի գնահատելի ու արժանավոր մարդկանց: Կին քաղաքական գործիչներն իրենց այս մոտեցումները հաճախ հիմնավորում են կրոնական, աստվածաշնչյան դիսկուրսով՝ ընդգծելով տղամարդկանց աստվածային, կատարյալ կերպարն ու կանանց մեղսավորությունը. «Ես կուզեի Ադամ լինել: Այդ դեպքում ես լավ Ադամ կլինեի, այսինքն՝ ես չեի լսի կնոջը, չեի սիրահարվի Լիլիթին, այլ կլսեի պատվիրաններն ու ամեն ինչ ճիշտ կանեի...: Տղամարդիկ են, որ ստեղծվել են Աստծո պատկերով ու նմանությամբ, այսինքն՝ ինքը տղամարդը ամենակարող է, ինքը իրավունք չունի հանձնվելու»¹²:

Իր ներկայացրած կուսակցությունը արական համարող լրագրողին ի պատասխան՝ կին քաղաքական գործիչներից մեկն ընդգծում է, որ իր կուսակցության շարքերում եղել են ու կան կին քաղաքական գործիչներ, թեև, «այո՛, Դաշնակցությունը արական

¹² «Ապոլիտիկա», Մարգարիտ Եսային, <http://www.youtube.com/watch?v=VulxMFUzEgo> (01.05.2014):

կուսակցություն է իր սկզբունքայնությամբ, իր գաղափարներով, նրանց հասնելու գործիքներով՝ սկզբունքայնությամբ»¹³:

Կին քաղաքական գործիչներից շատերը, որոնք իրենց գրույցներում պատմում ու նկարագրում են կանանց քաղաքականության մեջ հանդիպող բոլոր խոչընդոտների ու կարծրատիպերի մասին, դրանք, սակայն, լուրջ արգելքներ չեն համարում: Նրանց մեծ մասն օժտված է այն հատկանիշով, որը հասարակագիտության մեջ հայտնի է «մայր մեղվի» սինդրոմ անվանումով: Այդ կանայք, քաղաքական բնագավառում հասնելով որոշակի հաջողությունների, չեն ընդունում, սակայն, նույն բնագավառի այլ կանանց:

Այստեղ դրսևորվում է նաև հասարակության մեջ տարածված այն կարծրատիպը, թե կանայք չեն վստահում միմյանց և գերադասում են աշխատանքային միջավայրում շփվել ու գործ ունենալ տղամարդկանց հետ. «Կինը գեղեցիկ ստեղծագործություն է, հաջողված ստեղծագործություն է, բայց ես սիրում եմ տղամարդկանց...: Ես գնահատում եմ քաղաքական գործչի տղամարդ տեսակը»¹⁴:

Այս համատեքստում խոչընդոտների մասին խոսելը դառնում է անհարկի ավելորդություն, քանի որ կանանց վերագրվող հատկանիշներն ինքնին սահմանափակում են քաղաքական դաշտ մուտք գործելու նրանց հնարավորությունները: Քաղաքական գործիչներից մեկը, սակայն, որը հաճախ եզակիտար բառապաշարով էր խոսում, ընդգծում է. «Եթե խոսենք Հայաստանի քաղաքական մշակույթի ու ավանդույթների մասին, անշուշտ, ես պիտի ասեմ, որ մենք ունենք արական, ես կասեի նույնիսկ «մա-

¹³ «Ապոլիտիկա», Մարգարիտ Եսային, <http://www.youtube.com/watch?v=VulxMFUzEgo> (01.05.2014):

¹⁴ Նույն տեղում:

չոյական» քաղաքական մշակույթ: Եվ եթե չլինեն քվոտաները, որ մեզ պարտադրվում են տարբեր միջազգային պայմանագրերով, հասարակական-քաղաքական միջավայր կանանց մուտքը բացառիկ խոչընդոտներով է պայմանավորված»¹⁵:

Կին քաղաքական գործիչները փաստում են գոյություն ունեցող այն կարծրատիպի մասին, որ Հայաստանում կինը հասարակական-քաղաքական ոլորտում ինքնուրույն չի կարող հասնել որոշակի հաջողությունների: Իրենց հաջողություններն ու ընձեռված բացառիկ հնարավորությունները նրանք կապում են ոչ միայն միջազգային պայմանագրերով պարտադրված քվոտաների, այլև իրենց շրջապատող տղամարդկանց հետ, որոնք թույլ են տվել, աջակցել և խրախուսել են քայլեր կատարել այդ ոլորտում: Ոչ միայն անցյալ ու ներկա, այլև իրենց ապագա հաջողությունները ևս կին քաղաքական գործիչները կապում են տղամարդկանց «բարի կամքի» դրսևորման հետ: Այն հարցին, թե արդյոք մենք պատրաստ ենք կին նախագահ ունենալ, կին քաղաքական գործիչներից մեկը պատասխանում է.

«Այսօր՝ ոչ, բայց վաղը չէ մյուս օրն անպայման ունենալու ենք..., որովհետև տղամարդիկ կնամեճար են և սիրում են կանանց և պատրաստ են անել այն ամենը, ինչ ցանկանում է կինը»¹⁶:

Այսպիսով՝ Հայաստանի կին քաղաքական գործիչների ոչ ֆորմալ ելույթների ու հարցազրույցների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ նրանք մեծ մասամբ հայրիշխանական արժեքների կրողներ են և իրենց խոսքում վերարտադրում են հասարա-

¹⁵ «Ապոլիտիկա», Լիլիթ Գալստյան, <http://www.youtube.com/watch?v=TZRWz7sIIxo> (22.05.2014):

¹⁶ «Ապոլիտիկա», Մարգարիտ Եսային, <http://www.youtube.com/watch?v=VulxMFUzEgo> (01.05.2014):

կուրթյան մեջ առկա գենդերային կարծրատիպերը: Իրենց կանացիությունն ու ավանդականությունը ընդգծելը կին քաղաքական գործիչների ելույթներում առանցքային տեղ է զբաղեցնում, ինչը նրանք հաճախ կրոնական դիսկուրսով են համեմտում: Այս համատեքստում նույնականացվում են «կին» ու «մայր» հասկացությունները և կնոջ գլխավոր նպատակը, ու Աստվածաշնչով ամրապնդվող առաքելություն է համարվում մայրանալը: Պատահական չէ, որ քաղաքական գործիչներից մեկը այն հարցին, թե ինչ կարծիք ունի նա Հայաստանում կանանց իրավունքների պաշպանության մասին, պատասխանում է.

«Կնոջ իրավունք: Կա մարդու իրավունք: Կնոջ իրավունքը մայրության իրավունքն է»¹⁷:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. **Ղազարյան Գ.**, Կանանց կողմից քաղաքական իրավունքների իրացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում, <http://shahkhatun.am/index.php?lang=arm&category=4&id=1042> (20.05.2014):
2. **Бахтин М. М.**, Проблема речевых жанров, собр. соч.: Русские словари, т. 5 (Работы 1940-1960 гг.), М., 1996.
3. «Ապոլիտիկա», Մարգարիտ Եսային, <http://www.youtube.com/watch?v=VUlxMFUzEgo> (01.05.2014), <http://www.youtube.com/watch?v=VUlxMFUzEgo> (01.05.2014), Լիլիթ Գալստյան, <http://www.youtube.com/watch?v=TZRWz7sIXo> (22.05.2014), Արփինե Հովհաննիսյան, <http://www.youtube.com/watch?v=O3-08IZHbxY> (01.06.2014),

¹⁷ «Ճակատագրով կին», Հրանուշ Հակոբյան, <http://www.youtube.com/watch?v=jGz1FmZgYF4> (28.05.2014):

4. «Համով գրույց Նաիրա Կարապետյանի հետ», http://www.youtube.com/watch?v=PTlkrn_4_tI (21.05.2014):
5. «Ճակատագրով կիև», Հրանուշ Հակոբյան, <http://www.youtube.com/watch?v=jGz1FmZgYF4> (28.05.2014):
6. «Մեկ օր Զարուհի Փոստանցյանի հետ», «Ազատություն» քաղիական, <http://www.youtube.com/watch?v=s49BvBbuHFI> (10.05.2014):
7. <http://perribirney.wordpress.com/2010/09/27/marie-c-wilson-and-the-white-house-project-add-women-change-everything/> (12.05.2014)

ABSTRACT

The circulation of gender stereotypes in political and social discourse serves to strengthen and reinforce these stereotypes. There is much research concerning gender stereotypes and their use among male politicians. It is interesting, however, that female politicians use those stereotypes almost as frequently as men do. In this article, the results of the analysis of the informal discourse of female politicians are presented. Several television programs hosting these female politicians have been studied, and have inquired as to their roles as women, and as politicians. These kinds of programs help to better understand the attitudes that women in politics have towards gender equality and gender stereotypes. This is due to the fact that program guests, of both genders, are often asked sexist and stereotypical questions. The responses of these women help to shed light on their true vision of gender relations and the possibilities and limitations that women have in politics.

АННОТАЦИЯ

Циркуляция гендерных стереотипов делает их более сильными и значимыми. Существует множество исследований, демонстрирующих как мужчины-политики применяют гендерные стереотипы. Интересно также, что женщины-политики также используют стереотипы. Данная статья посвящена контент анализу речей армянских женщин-политиков. Проведенное исследование дало возможность понять отношение женщин-политиков к таким вопросам, как женщина и политика, взаимоотношение женщин и мужчин в и вне политики, гендерное равенство и т.д.